

Journal of Natural Sciences

№2
(2021)

<http://www.natsciences.jspi.uz>

<u>ТАХРИР ҲАЙЪАТИ</u>	<u>ТАХРИРИЯТ АЪЗОЛАРИ</u>
<p>Бош муҳаррир – У.О.Худанов т.ф.н., доц.</p> <p>Бош муҳаррир ёрдамчиси-Д.К.Мурадова, Жиззах давлат PhD, доц.</p> <p>Масъул котиб- Д.К.Мурадова</p>	<ol style="list-style-type: none">1. Худанов У – Табиий фанлар факултети декани, т.ф.н., доц.2. Кодиров Т- к.ф.д, профессор3. Абдурахмонов Э – к.ф.д., профессор4. Султонов М-к.ф.д, доц5. Рахмонкулов У-б.ф.д., проф.6. Хакимов К –г.ф.н., доц.7. Азимова Д- б.ф.н.8. Мавлонов Х- б.ф.д., доц9. Юнусова Зебо – к.ф.н., доц.10. Гудалов М- фалсафа фанлари доктори (география фанлари бўйича) (PhD)11. Мухаммедов О- г.ф.н., доц12. Хамраева Н- фалсафа фанлари доктори (биология фанлари бўйича) (PhD)13. Рашидова К- фалсафа фанлари доктори (кимё бўйича) (PhD), доц14. Мурадова Д- фалсафа фанлари доктори (кимё фанлари бўйича) (PhD), доц
<p>Муассис-Жиззах давлат педагогика институти</p>	
<p>Журнал 4 марта чиқарилади (хар чоракда)</p>	
<p>Журналда чоп этилган маълумотлар аниқлиги ва тўғрилиги учун муаллифлар масъул</p>	
<p>Журналдан кўчиб босилганда манбаа аниқ кўрсатилиши шарт</p>	

Жиззах давлат педагогика институти Табиий фанлар факултети

Табиий фанлар-Journal of Natural Sciences-электрон журнали

[/http://www.natscience.jspi.uz](http://www.natscience.jspi.uz)

“АБУ ЖАҲЛ” ТАРВУЗИ

**Жумаева Дилноза. Денов тадбиркорлик ва педагогика
институтини 1-курс талабаси**

Аннотация: Тарвуз – А, С, Е витамини, В гуруҳи витаминлари, магний, калий, кальций, фосфор, темир ва натрий моддаларини ўзида сақлайди. Ажойиб шифобахш хусусиятга эга Абу жаҳл тарвузи ҳақида эса купчилик эшитмаган. Халқ таъбиотида мазкур тарвузни оз миқдорда истеъмол қилиш тавсия этилган. Унинг таркибидаги фруктозалар ошқозон ости безининг яхши ишлашини таъминлаши аниқланган. Айниқса, ундаги цитрулин аминокислотаси буйрак, жигар, юрак фаолиятини яхшилашда, қон-томир касалликларининг олдини олишда ҳамда даволашда муҳим аҳамиятга эга.

Калит сузлар: Абу жаҳл тарвузи (*Bryonia alba* L.), қандли диабет, гипогликемик, гижжалар, гликозид.

Абу жаҳл тарвузи (*Bryonia alba* L.) – қовоқдошлар оиласига мансуб, чўл, тўқай, адирда ўсадиган доривор, кўп йиллик ўт.

Кўпчилигимиз севиб истеъмол қиладиган тарвузнинг биз билган ва билмаган кўплаб фойдалари бор. Тарвузни 91 фоиз қисми сувдан иборат. Бундан ташқари у кам калорияли полиз маҳсулот ҳисобланади. 100 гр тарвузда атиги 38 калория мавжуд. Табиатда ёввойи ҳолда ўсадиган шундай тарвуз ҳам борки, бу «Абу жаҳл» тарвузидир. Унинг иккинчи номи аччиқ тарвуз.

Аччиқ тарвузнинг асли ватани Ўрта Шарқ мамлакатлари ва Африка бўлиб, инсоният томонидан 3 минг йилдан бери етиштириб келинади. Унинг шифобахш хусусиятлари ҳақида Ибн Сино асарларида ҳам батафсил ёзилган.

Халқ таъбиотида мазкур тарвузни оз миқдорда истеъмол қилиш тавсия этилган. Унинг таркибидаги фруктозалар ошқозон ости безининг яхши ишлашини таъминлаши аниқланган. Айниқса, ундаги цитрулин аминокислотаси буйрак, жигар, юрак фаолиятини яхшилашда, қон-томир касалликларининг олдини олишда ҳамда даволашда муҳим аҳамиятга эга.

Табиатда тарвузнинг ёввойи турлари ҳам мавжуд бўлиб, улар асосан Осиё ва Африкада тарқалган, — дейди Андижон қишлоқ хўжалик институти профессори, биология фанлари доктори Тўлқин Топиволдиев. — Бугунги кунда аччиқ тарвуз деб аталадиган тарвуз қадимда «Абу жаҳл» номи билан аталган. Ҳозирги кунда ёввойи ҳолда Жанубий Африка, Арабистон ярим

ороли ҳамда Эронда учрайди. Бу тарвуз ўз ватанида кўп йиллик ўсимлик, Ўрта Осиёда эса маҳаллийлашган бир йиллик ўсимлик.

Аччиқ тарвузни мамлакатимизнинг барча жойларида етиштириш мумкин. Бу тарвуз апрель ойининг ўрталарида экилади, июль ойларида гуллайди ва ҳар палакда 2-4 тагача ҳосил солади. Унинг огирлиги — 0,5-3 кг, ҳосилдорлиги эса гектарига 10-12 тоннани ташкил этади.

Ҳозирги кунда бутун дунё аҳолиси орасида қандли диабет касаллигидан азият чекаётганлар сони ортиб бормоқда. Кўпгина мамлакатларда қандли диабет касаллигини даволашда беморларга аччиқ тарвуз истеъмол қилиш тавсия қилинмоқда. Аччиқ тарвузни қандли диабет касаллигида етти йилдан буён синаб келмоқдамиз. Олинган натижалар эса ижобийдир. Тарвуз шарбатидан 2-3 кун истеъмол қилган беморларнинг аксариятида қондаги глюкоза миқдори нормал ҳолатга яқинлашгани аниқланди. Бундан ташқари, аччиқ тарвуз шарбати инсон организмни турли паразит чувалчанглардан ҳам тозалайди. Соғлом инсонлар ҳам тарвуз шарбатидан ҳар йили 1-2 марта ичса, фойдадан холи бўлмайди.

Тарвузнинг гипогликемик имкониятларини ўрганишга алоҳида аҳамият берилмоқда, — дейди ЎзРФА ўсимлик моддалари кимёси институти фармакология ва токсикология бўлими илмий ходими Нигора Юлдашева. — Ўтказилган дастлабки лаборатория текширувларида аччиқ тарвуз таркибидаги аччиқ таъм берувчи гликозидни кимёвий таркиби ва структура тузилиши аниқланди. Истикболда бизнинг лаборатория текширувларидан ўтгандан сўнг аччиқ тарвуз асосида қандли диабет касаллигини даволашда фойдаланиладиган дори воситалари ишлаб чиқариш йўлга қўйилиши мумкин.

Аччиқ тарвузнинг ўзини ҳам, шарбатини ҳам узоқ сақлаб бўлмайди. Чунки унинг таркибидаги фаол моддалар ўзгариши натижасида таъсир хусусиятлари камаяди, таъми ўзгаради ва истеъмолга яроқсиз бўлиб қолади. Аччиқ тарвуз шарбатини маълум муддат сақлаш учун уни очик идишда 60-70 даражали сувда аралаштириш йўли билан буглатиб, бўтқа холига келгунча

кўюлтирилади ва устига оз миқдорда тоза асал солиб, идиш қопқоғи ёпиб қўйилади.

Мухтасар айтганда, халқ табобатида аччиқ тарвуз шарбатидан кенг фойдаланилган. Лекин фақат бугунги кунга келиб олимларимиз тавсиясига кўра, ундан қандли диабет касаллигини даволашда фойдаланилмоқда. Илмий текшириш муассасаларида олиб борилаётган тадқиқотлар натижасида аччиқ тарвузнинг биологияси, агротехникаси ва биокимёвий таркибини тўла ўрганиш ва ундан турли дори-дармонлар ишлаб чиқиш юзасидан бир қатор ишлар олиб борилмоқда.

Фойдаланилган адабиётлар руйхати:

1. С.Темирова « Гижжа ва уни даволаш йуллари» Тошкент.2013 йил
2. А.А.Абдуллаев, Т.А.Мадумаров, А.С.Дариев, Б.Х.Сатторов, Э.Ю.Рўзматов, Б.А.Сирожидинов «Биологиядан қискача изохли лугат».Т. “Навруз” 2016 йил.